

88049

VÅGSJÖN OCH DESS INNEBYGGARE

Skogssjöarna i Bergslagsområdet är ofta varandra ganska lika. Karga, steniga stränder, dy- eller sandbotten, en bård av säy och därutanför bälten av näckros och gäddnate. Benämningen Lobelia-typ ser man ibland i litteraturen efter notblomstret, Lobelia dortmanna, som med sin rosett av smala blad och spröda, blåvita blommor i klase är vanligt förekommande i grunda vikar.

I Surahammarstrakten finns flera sådana sjöar, som Långsjön, Gryten och Vågsjön. Den senare är intressant ur många synpunkter. Drillsnäppan är väl den fågel man oftast stöter upp när man går längs stranden, men annars är det lomarna, som ger sin prägel på denna sjö. Storlommen vill ha ett utbrett revir, men Vågsjön är av sådan storleksordning, att den rymmer åtskilliga par. På små holmar och skär letar den rätt på någon lugn lagun mellan stenarna, där stranden är tillräckligt långsluttande för att den oviga fågeln skall kunna kravla sig upp och lägga de två stora, mörkt olivfärgade äggen. Lommen håller god uppsikt över omgivningen under ruvningen och i god tid glider den av boet och ligger sedan på klarvattnet utanför, misslynt snarkande. Under stilla vårvällar skallar lomropen från olika håll. Det är en högljudd konsert, som hörs vida omkring och som till åhöraren förmedlar en känsla av förtätad vildmarksstämning, även om en del personer finner lätena skrämmande och kusliga. Det klara vattnet uppskattas högeligen av kniporna, som häckar rätt talrikt, dels i uppsatta holkar, men även i något av de grova tallarnas spillkråkshål. Storstraken har svårare att hitta håligheter av tillräcklig storlek, men alltid ser man fram på sommaren någon kull på löjfiske i långgrunda vikar. Ungarna lär sig snart att, formerade på rät linje, driva bytet in mot land och tillämpar således, fast i mindre skala, samma taktik, som under senhöstens stora kollektiva fiskafänge. På större stenar ligger ruvande fiskmåsar och ofta kommer fisktärnor strykande förbi, stannar till och ryttlar över intressanta ställen och stört dyker flera gånger innan det blir resultat. Fisktärnan ser man vid de flesta sjöar runt omkring, men det tycks endast vara vid Vågsjön, som den häckar regelbundet. Det brukar vara en liten koloni om 10-20 par, som håller till på en låg stenhäll, där bona ligger tätt i alla skrevor. Kommer en roddare för nära går innevånarna till väders under hätska skrin: "Tri-ä-ä-ä!" I förbifarten passar då på att utgjuta sin vrede mot ex punkt på stenhällens krön. Där, mitt i skafferiet, ligger en gråtrut på ägg. Den gepar med näbben och ser besvärad ut. Vissa år är tärnorna försvunna från denna häckningsplats, men när kolonin är fulltalig brukar också gråtruten finnas där. För det mesta tycks tärnorna ignorera denna inhysing, som borde vara ganska riskabel att ha inpå sig. Kanske den inte rövar i närheten av boplatsen.

Ibland blir det dock stor uppståndelse bland allt vad vitfågel heter. Hela beståndet stiger som på kommando upp mot skyn och väl uppkomna på betryggande avstånd bryter ett mäktigt oväsen löst från tärnor, måsar och trutar, som vanligen får sällskap av några skrånande kråkor. Man anar genast orsaken. Duvhöken kommer strykande på låg höjd och här har den en av sina få återstående stamtillhåll. Vissa år bor den på Vågön även om stormfällningar och avverkningar på senare år avsevärt decimerat de bestånd av grova boträd, som duvhöken fordrar för sin trivsel. Under ruvningstiden är den synnerligen diskret och man kan vistas ofta och länge på den stora ön utan att ana dess hemlighet. Sedan ungarna kommit till världen måste dock hökarna åtskilliga gånger om dagen korsas sundet mot fastlandet, där tydligen den huvudsakliga jaktmarken är belägen. Man kan då konstatera det märkliga att dessa utflykter ibland inte väcker det minsta uppseende bland måsfåglarna. Vid sådana tillfällen måste det vara något i hökens beteende, som säger att det rör sig om en ren förflyttning och att den inte just då är farlig. Kanske är det samma fenomen, som man lär kunna iakttaga i Afrika, där hjordar av antiloper ibland betar helt obekymrade intill ett vilande lejon, som för tillfället är mätt och belåtet. I någon tät jättegran brukar boett ligga, vanligen så väl dolt att man med svårighet kan skönja den mörka klumpen från marken. Högt till väders är det också och tar man sig nödosant upp för inspektion med värkande händer och barr innanför skjortan får man ett varmt mottagande när man tittar över bokanten. Har ungarna nått en sådan ålder, att den vitulliga dräkten fått inslag av mörkare fjäderpennor, slänger de sig på rygg, väser hotfullt och klöser med de redan respektingivande klorna.

Anrars är det inte så ofta man ser rovfåglar här. Sparvhöken kommer ibland och någon ormråk. Och så förstås fiskgjusen, som gör regelbundna fisketurer från sitt avlägsna boträd. Under någorlunda normala sorkår hör man också vårnätterna igenom pärlugglans 14-tonaläte både från ön och från kringliggande fastland. För att fullständiga intrycket av vildmark kan nämnas, att korpen på senare tid börjat häcka här. Redan på eftervintern hör man hans djupa klongande, exekverat under vinglande flyktelekar och framemot försommaren sitter de utflugna ungarna spridda i tallarnas höga kronor, där de förråda sin närvaron genom besa hungerkrik.

Harald Wedérus